

№91
2019

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА НАУКОВА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»**

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Випуск 91

Вінниця
ТОВ «ТВОРИ»
2019

П 78 **Проблеми освіти:** збірник наукових праць. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. – Вип. 91. – 270 с.

Збірник наукових праць, присвячений актуальним проблемам вищої освіти в умовах євроінтеграційних освітніх змін. У збірнику представлено теоретико-методологічні засади формування творчого потенціалу особистості майбутнього фахівця у закладах вищої освіти; проблеми актуалізації і розвитку духовно-моральної особистості; інноваційні підходи до професійної підготовки компетентних фахівців; напрями вдосконалення змісту та методів підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх учителів на концептуальних засадах «Нової української школи».

Для широкого кола освітян, науковців, усіх, хто цікавиться інноваційними технологіями в освіті.

Збірник входить до Переліку наукових фахових видань України (Наказ МОН від 24.10.2017 № 1413), в яких можуть бути опубліковані результати дисертаційних робіт у галузі педагогіки на здобуття ступенів доктора наук, кандидата наук та доктора філософії.

Головний редактор: Завалевський Ю. І., д-р пед. наук, професор.

Редакційна колегія:

Гончарова Н.О. – канд. пед. наук; Дубасенюк О.А. – д-р пед. наук, професор, почесний академік НАПН України; Євтух М.Б. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Ельбрехт О. М. – д-р пед. наук, доцент; Жалдак М. І. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Ївженко Ю. В. – канд. пед. наук (відповідальний секретар); Клокар Н. І. – д-р пед. наук, професор; Кременський Б.Г. – д-р пед. наук, доцент; Луговий В. І. д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України, перший віце-президент НАПН України; Леута О. І. – д-р філос.наук, професор; Ляшенко О. І. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Олійник В. В. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Польштуржискі Йозеф – доктор хабілітований, доцент, професор Варшавського університету (Полоцьк, Польща); Прокопенко І. Ф. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Радкевич В. О. – д-р пед. наук, професор, дійсний член НАПН України; Сафонов Ю. М. – д-р екон. наук, професор (заступник головного редактора); Удалова О. Ю. – канд. пед. наук, доцент; Чайковський А. С. – д-р істор. наук, професор.

Відповідальні за випуск: Вознюк О. В., – д-р пед. наук, доцент; Ївженко Ю. В. – канд. пед. наук; Мороз М. О. – канд. пед. наук.

Адреса редколегії: 03035, Київ, вул. Митрополита Василя Липківського, 36, каб. 319, тел: (044) 248-23-09, E-mail: p_education@ukr.net

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 22200 – 12100ПР від 08 липня 2016 року.

Рекомендовано до друку Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 3 від 27 березня 2019)

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних відповідної галузевої термінології, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються.

ЗМІСТ

Андрійчук О. І.

Готовність учителів історії до формування складників історичної компетентності учнів (за результатами анкетування вчителів історії)..... 7

Антонова О. Є.

Особливості підготовки креативного фахівця: досвід закладів вищої освіти України..... 11

Бегас Л. Д.

Особливості театралізованої діяльності в загальній та спеціальній педагогіці 16

Бекірова А. Р.

Компетентнісний підхід як методологічна основа формування професійної суб'єктності майбутніх учителів початкових класів 19

Біда Д. Д.

Ресурсний центр «Колосок» як складова STEM-освіти в Україні..... 25

Бондарчук С. Л.

Формування мотиваційної системи активізації креативної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва..... 33

Бутенко О. Г., Воєдило О.В.

Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх педагогів до гендерного виховання дітей у контексті концепції розвитку педагогічної освіти..... 38

Бянь Лулу

Методичне забезпечення формування культури мовлення студентів з КНР у процесі професійної підготовки 43

Валенкевич О.В.

Методологічні основи музейної педагогіки..... 48

Ващук О. В.

Проблема діагностики потенціалів інтелектуального розвитку особистості та причин дисгармонії розвитку особистості 53

Веремюк Л.Л.

Культуроорієнтовані підходи до викладання іноземної мови у педагогічних ЗВО 59

Вільш Іоланта (Wilsz J.)

Самоуправлінська активність особистості в контексті цінностей її сталих індивідуальних рис (Aktywność samorozwojowa jednostki w kontekście wartości jej stałych indywidualnych cech osobowości) 63

Л.Д. Бегалд

кандидат педагогічних наук, доцент

(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань)

begasld@ukr.net

ORCID ID: E-1348-2019E – 1348-2019E

ОСОБЛИВОСТІ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАГАЛЬНІЙ ТА СПЕЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У статті представлена практична частина логопеда в роботі із заїкуватими дітьми. Дослідження присвячено проблемі корекції заїкання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності. В даній роботі сформульовані психолого-педагогічні умови в досягненні позитивних результатів та корекційно-формувально-навчання. Визначені поетапні напрями художньо-мовленнєвої діяльності та етапи методики корекції заїкання дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Ключові слова: заїкання, старший дошкільний вік, темпо-ритмічна організація мовлення, театралізована діяльність, корекція.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. В сучасній модернізації вітчизняної державної спеціальної освіти відбуваються суттєві зміни. У спеціальних дошкільних навчальних закладах для дітей із порушеннями мовлення ці зміни відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» стосуються обов'язкового освітнього рівня та змісту навчання. Ідеологія освіти дітей із вадами мовлення виникла на ґрунті сучасного розуміння прав людини.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Ця тенденція зумовлена ратифікацією міжнародних декларацій, щодо прийняття українських законодавчих актів, які зазначають й виголошують сприяння організаційній перебудові освіти у напрямі впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання (В. Бондар, В. Синьов, С. Конопляста, В. Тарасун, С. Федоренко, Л. Фомічова, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко, та ін.) [1]. Серед наукових дослідженнях, таких як: Г. Костюшко, Н. Нечай, Л. Серих, В. Шахрай визначено, що театралізована діяльність має величезні можливості для збагачення та розкриття творчого потенціалу дітей дошкільного віку. Роль театралізованої діяльності у їх всебічному розвитку висвітлено у працях Л. Артемової, О. Амацьєвої, Р. Жуковської, Ю. Рубіної та інших [2]. Акторські здібності дітей дошкільного віку визначає О. Амацьєва. Вона його вбачає, як рівень прояву індивіда, що забезпечує стійкий інтерес та успіх у художньо-мовленнєвій діяльності (виразний переказ художніх творів) та успішне виконання ролей у театральній ігровій діяльності. Тож, акторські здібності є частиною артистичних здібностей.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Театралізована діяльність виступає, активності, один із найулюбленіших видів творчості як звичайних дітей, так і дітей які мають особливі потреби в розвитку. Ще в своїх працях С. Русова довела природність «драматичного інстинкту малюків».

Діти широко включаються у театральну діяльність, стимульовані літературними, ігровими, особистісними мотивами. У них з'являється потреба в грі. Також вплив літературного твору, у дітей викликає самовираження спілкування, самопізнання себе через відтворення різних образів.

Такий стан є у відвертому, щиросердному ставленні до художнього образу, втіленні його в різних формах театралізованої діяльності. Дитина виявляє рівень художньо-естетичного сприймання, мовленнєву компетенцію певні знання, вміння, навички, здобуті нею раніше в умовах спеціально організованого навчання [3].

Види театралізованої діяльності старших дошкільників класифікують: за способом організації (індивідуальні чи колективні ігри), за змістом театралізованої діяльності (ігри за сюжетами літературних творів, ігри-драматизації, інсценування), за видами ігрового матеріалу (театр ляльок, театр іграшок, пальчиковий театр тощо) [4].

Театралізовані ігри використовуються під час навчання дошкільників розповіді за сюжетом картини. Працюючи з картинами, на яких зображені предмети чи (об'єкт) в діях, педагог пропонує дітям спочатку показати картину та перерахувати деталі зображені на ній.

На даному етапі обов'язково проводиться драматизація, для того щоб перевірити розуміння дітьми значення слів: вони повинні показати за допомогою пантоміми дію, зображену на картині [4]. Більшість методик театралізованих ігор дошкільників (Р. Жуковської, Л. Артемової та ін.) є методиками організації сюжетно-рольової гри [4]. Інсценування, як вивчення художнього твору розглядає методика навчання літератури (О. Акулова, І. Костіна, В. Лазарева, В. Острогорський та ін.). Проблема використання театральної ігрової діяльності у виховному процесі розробляється соціоігровою педагогікою (В. Букатов, О. Єршова, Т. Пеня та ін.).

Для того щоб створити у дітей цілісну уяву про різні художні засоби, за допомогою яких можна намалювати картину, О. Єршова – рекомендує проводити ігри та ігрові вправи на співвідношення різних картинок, предметів одного найменування.

... [1]. Особливо розроблені спеціальні заняття «Світ казок», які проводяться в кімнаті казок. Основою цих занять є казки авторські та народні. На цих заняттях синтезуються різні види діяльності. Проводяться вони, з усіма дітьми, індивідуально [2].

В заняттях з казкотерапії реалізуються такі завдання: розуміння дитиною себе; розвиток вміння впізнавати об'єкти, на фотографії, у відеофільмі, розпізнавати свій емоційний стан, оцінювання його; формування вміння показувати настрій: радість, гнів, подив, переляк, засмучення; розвиток навичок спілкування дітей один з одним та з дорослими; навчання немовним (міміка, пантоміміка, жест) та мовним способом спілкування; навчання проявам своїх почуттів і настроїв відповідно до казкової ситуації; навчання основ моральної поведінки; навчання найпростішій імпровізації; розвиток просторово-часової орієнтації (створення мізансцен, зміна пір року); розвиток загальної моторики в процесі використання імітаційних ігор, розвитку дрібної моторики кінцівки та пальців рук та використання пальчикових іграшок, іграшок-пальчиків-бібабо [2].

На заняттях з казкотерапії автор, один твір (вірш, казка) розглядається протягом трьох занять. Тому перше заняття присвячене ознайомленню з твором, друге – розглядання картини, та третє – виступи.

Перше заняття присвячене знайомству з літературним твором. Педагог переказує його, спостерігає за реакцією дітей, підкреслює емоційні моменти, змінює текст для полегшення розуміння змісту, мотивів вчинків героїв.

На другому занятті, як огляд твору, бесіда, ведеться словникова робота. Повторне читання твору супроводжується комбінованим малюванням та театралізацією за допомогою настільного театру, в роботі із дітьми використовують пальчикові ляльки.

На третьому занятті питання ставляться за казкою, для уточнення її змісту і ходу розповіді, діти допомагають автору розв'язати деякі декоративні завдання. В роботі з дітьми старшого дошкільного віку використовують символічне малювання [3].

На четвертому занятті твір, казка, або вірш драматизується самими дітьми, де обов'язково повинні бути діалогічні моменти. Для заключального етапу проводиться драматизація казки з використанням костюмів. Під час драматизації дітям надається змога роздвигатися костюми, відтворити найхарактерніші рухи перед персонажами [4].

На п'ятому занятті в казкотерапії слід проводити ігри на розвиток дрібної моторики: аплікації, конструювання (з використанням іграшок з допомогою паличок, ниток, дроту), здійснення колективного малювання на великому аркуші паперу (Л. Ворожцова, Л. Комісарова, С. Соломаха, Є. Трусова, Н. Чевельова та ін.) [5].

На шостому етапі розвитку системи спеціальної педагогіки характерний пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей, оскільки навчально-пізнавальна діяльність дітей із порушенням психофізичного розвитку не завжди можлива та ефективна під час використання традиційних засобів.

Для чого необхідне використання специфічних засобів навчання та виховання. Засоби навчання повинні враховувати індивідуальні особливості спеціального навчання. У зв'язку з цим цінність використання того чи іншого засобу визначається тим, наскільки воно робить навчання максимально доступним для дітей.

У спеціальній педагогіці в пошуку нових форм і засобів все частіше звертається до різноманітних видів діяльності як до засобу розвитку і корекції. Реалізація завдань психокорекції, а також завдань соціального і мовного розвитку можлива завдяки відповідним методикам. У спеціальній педагогіці засоби творчої діяльності використовуються в роботі з різними категоріями дітей із порушенням психофізичного розвитку.

Особливе розповсюдження набуло використання музичних засобів виховання: промовляння слів, фраз під музику, спів (Л. Андропова, Г. Волкова, З. Ленів та інші), заняття з музичним супроводом з ритмічними рухами тіла, танцювальні рухи, а в подальшому поєднання цих рухів зі співами, мелодекламацією (Л. Белякова, В. Дресвяннікова, Г. Діброва, Р. Юрєва та ін.).

Застосовують також різні форми організації роботи з дітьми, які базуються на використанні різноманітних музичних засобів – індивідуальних театралізованих композицій з використанням сольного співу, хороводів тощо (Л. Діброва, Н. Ричкова, та ін.) [2].

Використання ігрової діяльності для корекції недоліків розвитку дітей, як то розумова відсталість, затримка мовного розвитку, порушення мовленнєвого розвитку, порушення зору, слуху є актуальною проблемою в спеціальній педагогіці і психології.

У спеціальній педагогіці, присвячених вивченню корекційно-розвиваючих можливостей ігрової діяльності, розробляються переважно сюжетно-рольова та дидактична гра з старшими дошкільниками, які мають відхилення розвитку. У роботі з дітьми з порушенням зору автори (Б. Коваленко, Ю. Кулагін, І. Моргуліс, Л. Солнцева та ін.) рекомендують звернути увагу на те, що саме сюжетно-рольова гра в старшому дошкільному віці вступає у взаємодію з розвитком мови: ускладнюються сюжети, вона набуває творчого характеру, виникають ігри-фантазії, ігри з правилами, режисерські ігри.

У процесі драматизації моделюються різні ситуації спілкування, розвивається зв'язне мовлення – необхідна умова адаптації дитини в суспільстві. В іграх драматичного типу у дітей розвиваються особлива чуйність і увага до вчинків людей у житті, вміння бачити і розуміти значення найпростіших дій людини, її почуття, взаємовідносини з людьми, навколишнім середовищем тощо.

Адже старші дошкільники з порушеннями зору, як і діти, що мають гарний зір, люблять грати. Вони прагнуть відобразити в іграх ті враження, які отримують завдяки спостереженням за навколишнім життям і участю в ньому.

У дошкільників із ЗПР сюжетно-рольова гра має свої особливості. Методичні дослідження Н. Боряк, Л. Кузнецової, І. Марченко, Є. Слепович, С. Шевченко та інших свідчать про те, що у цієї категорії дітей потреба в ігровій діяльності значно знижена та перебуває на ранніх етапах свого становлення.

Гра має однобічний, наслідувальний характер і часто зводиться до безцілісного маніпулювання. Найчастіше діти із ЗПР виконують у грі другорядні ролі або виконують роль глядачів [2].

У «Програмі виховання та навчання дітей із важкими порушеннями мовлення» (1983 р.), «Програмі навчання та виховання дітей з труднощами у навчанні» (2003 р.) для дитячих садків компенсуючого типу та програмах «Малютко» (1991 р.), Базовій програмі виховання та навчання дітей «Я у Світі» (2009 р.), використовуються у роботі дошкільних навчальних закладів загального типу, виділяють спеціальний розділ «Розвиток дитини в театралізованій діяльності».

В його критеріях підкреслюється, що педагог зобов'язаний: створювати умови для творчої активності дітей у театралізованій діяльності (заохочувати до творчості, розвивати здібності вільно триматися під час виступу, спонукати до імпровізації за допомогою міміки, виразних рухів, інтонації тощо); долучати дітей до театралізованого мистецтва (знайомити з театральними жанрами, з різними видами театрів); забезпечувати взаємозв'язок театралізованої із іншими видами діяльності в єдиному педагогічному процесі; створювати умови для спільної театралізованої діяльності дітей і дорослих [2].

Отже, у навчально-виховному процесі дітей дошкільного віку вагомим значення надається театралізованій діяльності, яка дозволяє розвивати творчі здібності дошкільників, корегувати їх поведінку, мовленнєві та ораторські здібності, сприяє емоційному розкриттю. Виховання засобами театралізованої діяльності передбачає розвиток повноцінного сприйняття мистецтва, розуміння його мови і його специфіки.

Розвиток почуттєвого сприйняття, фантазії, емоцій, думки в процесі впливу мистецтва на дитину здійснюється завдяки цілісному переживанню та осмисленню в мистецтві життєвих явищ. Через це цілісне переживання мистецтва формує особистість в цілому, охоплюючи весь духовний світ дитини.

Висновки та перспективи подальшого дослідження проблеми. Отже, для сучасного етапу розвитку системи спеціальної педагогіки характерний пошук і розробка нових технологій навчання і виховання дітей, оскільки навчально-пізнавальна діяльність дітей із порушенням психофізичного розвитку не завжди можлива та ефективна під час використання традиційних засобів. Тому в подальшій роботі необхідне використання специфічних засобів навчання та виховання. Засоби навчання повинні відповідати принципам спеціального навчання. У зв'язку з цим цінність використання того чи іншого засобу визначається тим, наскільки воно робить навчання максимально доступним для дітей.

Сучасна спеціальна педагогіка в пошуку нових форм і засобів все частіше звертається до різноманітних видів мистецтва, як до засобу розвитку і корекції. Реалізація завдань психокорекції, а також завдань соціального морального розвитку можлива завдяки відповідним методикам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Шеремет М. К. Формування усного зв'язного висловлювання у дітей із фонетико-фонематичними недорозвиненнями мовлення / М. К. Шеремет, І. В. Сергеева // Хрестоматія з логопедії : Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринологія. : навчальний посібник. / За заг. ред. М. К. Шеремет. – К. : КНТ, 2008. – С. 175-181.
2. Фесюкова Л. Б. Розвиток уяви і мовлення у дітей 4-7 років / Л. Б. Фесюкова. – Х. : Веста; Ранок, 2007. – 128 с.
3. Ленів З. П. Музикотерапія в системі корекції заїкання / З. П. Ленів, С. Протів // Корекційна педагогіка. 2008. – №2. – С. 24-30.
4. Артемова Л. В. Театр і гра : [навч. посіб.] / Л. В. Артемова. – К. : Томіріс, 2002. – 286 с.
5. Марченко І. С. Формування творчого зв'язного мовлення у дошкільників із затримкою психічного розвитку навчально-методичний посібник / І. С. Марченко. – К. : КНТ, 2006. – 92 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Sheremet M. K. [Formuvannia usnogo zviaznogo vyslovliuvannia u ditei iz fonetyko-fonematychnym nedorozvynenniam movlennia] / M. K. Sheremet, I. V. Sergeeva.
2. Fesiukova L. B. Rozvytok uяви i movlennia u ditei 4-7 rokiv / L. B. Fesiukova. – Kh. : [Vesta; Ranok], 2007. – 128 s.
3. Leniv Z. P. Muzykoterapiia v systemi korektsii zaikannia / Z. P. Leniv, S. Protsiv // [Korektsiina pedahohika]. – 2008. – №2. – S. 24-30.
4. Artemova L. V. Teatr i hra : [navch. posib.] / L. V. Artemova. – K. : [Tomiris], 2002. – 286 s.
5. Marchenko I. S. Formuvannia tvorchoho zviaznogo movlennia u doshkilnykiv iz zatrymkoiu psykhichnoho rozvytku [navchalno-metodychnyi posibnyk] / I. S. Marchenko. – K. : KNT, 2006. – 92 s.

Бегас Л.Д. Особенности театрализованной деятельности в общей и специальной педагогике

В статье представлена практическая часть логопеда в работе с заикующими детьми. Исследование посвящено проблеме коррекции заикания детей старшего дошкольного возраста средствами театрализованной деятельности. В данной работе сформулированы психолого-педагогические условия в достижении позитивных результатов